

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

SPZSZJ Zahraniční stáž na pracovišti lingvistiky znakových jazyků

Zpráva ze zahraniční stáže

Mgr. Bc. Tomáš Sklenák
Brno 2015

Zahraniční stáž proběhla ve dnech 30. 11. - 4. 12. 2015 v Institutu mezinárodních studií Institutt for internasjonale studier og tolkeutdanning, který je umístěn na fakultě Fakultet for lærarutdanning og internasjonale studium na Vyšší odborné škole Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA). Kromě HiOA jsme navštívili norský úřad sociálního zabezpečení Ny Arbeids- og Velferdsforvaltning (NAV) a Klub neslyšících v Oslu. Po celou dobu zahraniční stáže nás provázel profesor Arnfinn Muruvik Vonen, uznávaný norský lingvista, který nás seznamoval s jednotlivými pracovníky institutu.

První jednání bylo na téma lingvistika norského znakového jazyka, kterou nám přednesl neslyšící filolog Odd-Inge Schrøder. Zajímavé bylo, že na tomto jednání celá diskuze probíhala přes 2 relay tlumočníky, konkrétně projev Odd-Ingeho v mezinárodním znakovém systému byl přeložen do českého znakového jazyka, následně do češtiny a v poslední fázi do angličtiny. Příčinou bylo, že norští kolegové nebyli schopni zajistit tlumočníka z norského znakového jazyka do angličtiny a naopak. Ukázalo se, že problém je i v zemích, které mají propracovanější přístup ke znakovým jazykům. Totiž, že tlumočnicků, ovládajících místní znakový jazyk a angličtinu, je všude málo, samozřejmě s výjimkou anglicky mluvících zemí.

Dalším tématem byl obecně online slovník, po naší prezentaci jsme měli možnost diskutovat o znakových datech a způsobech jejich uložení, jejich deskripci z hlediska lingvistického. Tým Institutu mezinárodních studií se zabývá především lingvistickou stránkou, technickou stránku slovníku má na starosti partnerský tým ve Statpedu v Trondheimu. V souvislosti se slovníkem nám profesor Vonen také představil odbornou asistentku Vibeke Bø, která nám přednesla svoji práci na korpusu norského znakového jazyka neslyšících cílený na věkovou skupinu přes 65 let. Ukázala jednotlivé fáze vytváření korpusu, znaková data má již k dispozici, aktuálně se bude tým věnovat anotaci znakových dat. Anotace bude nejspíš probíhat pomocí software Elan. Odbornou záštitu, poskytování zkušeností nad vytvářením tohoto korpusu neoficiálně zajišťuje australský odborník na korpusy znakových jazyků Trevor Johnston. Co se týče technického zázemí, zatím nemají pro korpusová data k dispozici online rozhraní, slovník. V tomto bodě lze právě navázat spolupráci a zapojení slovníku Dictio i na jejich straně. Lexikografické pozadí slovníku Dictio norští kolegové již získali, nicméně je třeba ještě doladit lingvistické a technické detaily pro implementaci a úpravu databáze a online rozhraní slovníku Dictio pro jeho využití. Toto jednání by se uskutečnilo na dalším společném setkání, tentokrát v Brně.

Druhým tématem zahraniční stáže byl vysokoškolský vzdělávací program pro tlumočníky, konkrétně studijní obor Tlumočnictví znakového jazyka, vyučovaný na HiOA. Strukturu studijního oboru nám představil Kristian Skedsmo, vedoucí sekce Mezinárodní studia a tlumočnictví. Obor je bakalářský tříletý, jehož struktura je rozdělena zhruba takto:

1. ročník – 12 hodin týdně výuka znakového jazyka, 3 hodiny teoretické základy znakového jazyka
2. ročník – trénování tlumočnických dovedností, teoretické základy komunikace, jazyka a profese tlumočení
3. ročník – zdokonalování tlumočnických dovedností, zápis znakového jazyka, tlumočení pro hluchoslepy, trénování přepisu (psaní na klávesnici)

Měli jsme možnost nahlédnout do výuky znakového jazyka, která probíhala už třetí měsíc. Neslyšící kolegové i já jsme byli překvapeni úrovní norského znakového jazyka u studentů. Jak poukázaly neslyšící lektorky Lise Marie Nyberg a Ingvild Larsen Skjong, důležitým aspektem pro „vnoření se“ do znakového jazyka, jazyka vizuálně-motorického, je důležité, aby studenti uvažovali a přemýšleli vizuálně a využívali možnosti, které znakový jazyk poskytuje. A také intenzivní 12 hodinová výuka za týden pak byla odpovědí na relativně vysokou úroveň znalosti norského znakového jazyka.

Co se týče výuky mezinárodního znakového systému, tu institut samotný neposkytuje, ale má vazby na partnerském Statpedu, kde vytvořili online kurz k trénování dovedností komunikace v mezinárodním znakovém systému. Praktické ověření znalosti mezinárodního znakového systému proběhlo v místním klubu norských neslyšících. Několik neslyšících včetně lektorky Ingvild komunikaci pomocí mezinárodního znakového systému (MZS) ovládalo. Několik dalších neslyšících se připojilo, i když MZS neovládali. Základním předpokladem k získání znalosti komunikovat v MZS je samotné cestování a setkávání se s neslyšícími z jiných zemí, především konference zaměřené pro neslyšící, apod. U mladých neslyšících je to především organizace EUDY, která pořádá různá letní školy, studijní setkání, kempy, apod. další aktivity pro mladé neslyšící. Nicméně bylo by užitečné se zaměřit na praktické aspekty pro trénink MZS, jak pro jejich, tak i pro naše studenty. To bude projednáno na dalším setkání v Brně.

Obecně ve Skandinávii jsou tlumočnické služby na výborné úrovni, což ukazuje i fakt, že v Norsku je kolem 500 tlumočnicků norského znakového jazyka, což

znamená poměr 1 tlumočnicka na 10 neslyšících. Podle extrapolace z obecných statistik, tedy, že neslyšících je 1 promile celkové populace. Pro srovnání, u nás je to v poměru 1 tlumočnicka na cca 100 neslyšících. Jak tento servis je organizován, proplácen, nám v NAV ukázala vedoucí koordinátorka tlumočnického servisu, Sonja Navelsaker. Provoz tlumočnického servisu pro neslyšící i hluchoslepé je hrazen ze státních prostředků a je v podstatě neomezený. Organizaci tlumočnického servisu – přidělování, proplácení apod. v celém Norsku provádí jen jedna jediná instituce, a to úřad NAV, který má pobočky ve všech krajích. Pro zajímavost několik čísel, pro okres Akershus, do něhož spadá Oslo, tlumočnický servis řídí 13 koordinátorů a za rok obslouží 25 až 30 tisíc požadavků na tlumočení, z nichž většina je od HiOA a Univerzity v Oslu. Systém žádostí o tlumočení je odlišný od našeho, servis mohou bezplatně využívat jen neslyšící, tedy vše zařizuje sám neslyšící, což není optimální. Co se týče dalšího vzdělávání tlumočnicků, kromě bakalářského oboru na HiOA v Norsku není možnost se dále profesně rozvíjet, ani NAV tuto možnost svým tlumočnickům aktuálně neposkytuje.

Zahraniční stáž v Institutu mezinárodních studií pod vedením profesora Vonena splnila svůj účel, získali jsme cenné informace a měli možnost porovnat norskou a českou stranu z lingvistických, tlumočnických a i dalších hledisek a vytěžit z nich pozitiva pro další vývoj jak online slovníku, tak i pro koncepci studijního oboru Tlumočnictví a mobilitu neslyšících.